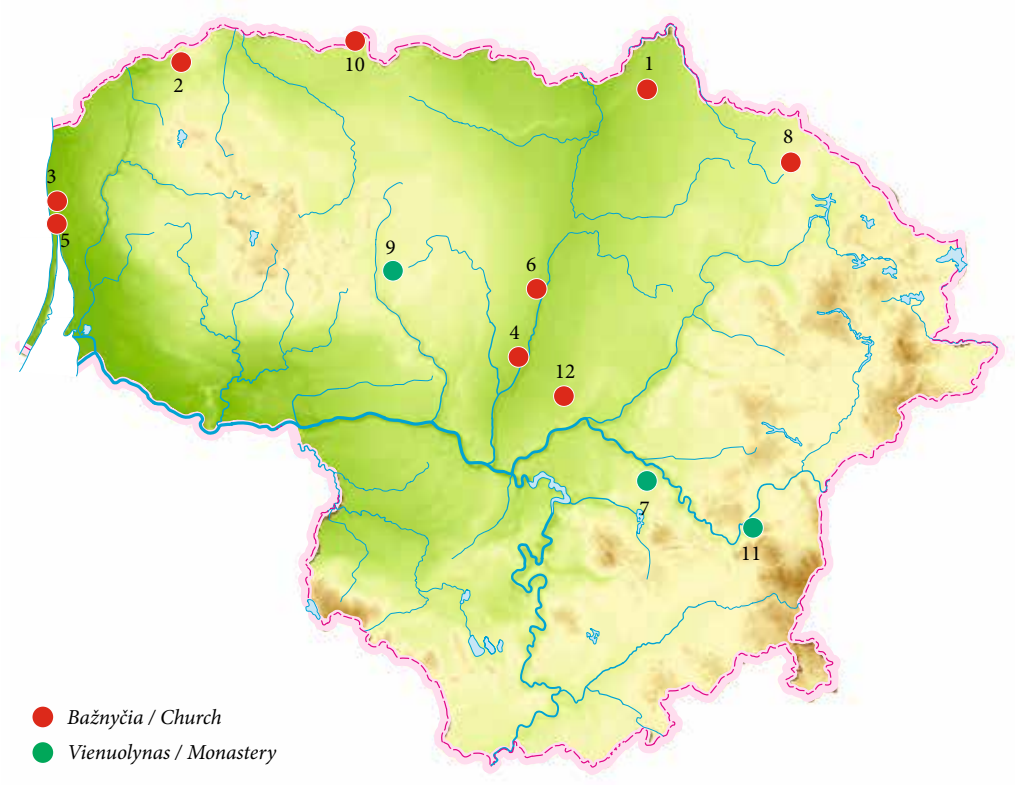
VIII. Bažnyčios ir vienuolynai
Churches and Monasteries

1. *Biržai (žr. IX)*
2. *Ylakiai (žr. XV)*
3. *Karklininkai (žr. XV)*
4. *Kėdainiai (žr. XV)*
5. *Klaipėda (žr. IX)*
6. *Krekenava (žr. XV)*
7. *Paparčiai (žr. XV)*
8. *Rokiškis*
9. *Tytuvėnai*
10. *Vegeriai (žr. XV)*
11. *Vilnius (ir IX)*
12. *Žeimiai (žr. XV)*

Mindaugas Grikpėdis,
Auksė Rusteikytė

Tytuvėnų Švč. Mergelės Marijos bažnyčios ir bernardinų vienuolyno ansamblio teritorija

2019 m. Tytuvėnų Švč. Mergelės Marijos bažnyčios ir bernardinų vienuolyno ansamblio (UK 975) teritorijoje (Kelmės r., Tytuvėnų sen., Maironio g. 2, 2A) buvo atlikti žvalgomieji tyrimai numatytų įrengti informacinių stendų vietose.

Tytuvėnai žinomi jau nuo XIV a. pabaigos. 1500 m. rašytiniuose šaltiniuose pirmą kartą paminėtas Tytuvėnų dvaras. 1555 m. ant Šv. Jurgio kalnelio buvo pastatyta pirmoji Šv. Jurgio Tytuvėnų bažnyčia, kurios šventoriuje buvo įrengtos kapinės. 1614 m. pradėta statyti bažnyčia ir bernardinų vienuolynas. 1736 m. į V nuo vienuolyno pastatyta mokykla, o 1764–1770 m. prie jos pristatytas noviciato korpusas. Po sukilimo, 1864 m., vienuolynas buvo uždarytas, ūkiniai pastatai ir noviciatas apleisti, o 1887 m. nugriauti. 1992–2017 m. bažnyčios ir vienuolyno aplinkoje daugelyje vietų vykdyti archeologiniai tyrimai (*ATL 2009 metais*, 2010, p. 285–589; *ATL 2010 metais*, 2011, p. 542; *ATL 2014 metais*, 2015, p. 269–273; *ATL 2015 metais*, 2016, p. 250–257; *ATL 2016 metais*, 2017, p. 239–243). Jų metu aptikta XVII–XX a. būdingos buitinės bei statybinės keramikos fragmentų, XVII–XX a. kultūrinis sluoksnis.

2019 m. Tytuvėnų Švč. Mergelės Marijos bažnyčios ir bernardinų vienuolyno ansamblio teritorijos Š ir P pakraščiuose ištirti 3 bendro 4 m^2 ploto šurfai (1 pav.). ***Šurfas 1*** atidengtas ansamblio teritorijos Š dalyje, jį juosiančios mūrinės tvoros išorinėje pusėje. Jame po viršutiniais aplinkos tvarkymo metu XX–XXI a. suformuotais sluoksniais, t. y. nuo 30 cm gylio, prasidėjo 20 cm storio rusvas gruntas su raudonų plytų nuolaužomis, XVII–XVIII a. buitinės bei statybinės keramikos fragmentais, stiklinio indo šuke bei geležine kilpvine. Giliau buvo 10 cm storio griuvenų sluoksnelis su raudonų plytų nuolaužomis, kalkių skiedinio trupiniais. Nuo 60 cm gylio pasiektas 25 cm storio pilko grunto sluoksnis su XVII–XVIII a. buitinės keramikos fragmentais. 85–90 cm gylyje pasiektas įžemis – rudas molis. Greta šurfo ŠR bei PR sienelių šie horizontai buvo sunaikinti XX–XXI a. perkasimo.

Kiti du šurfai kasti ansamblio teritorijos P pusėje. ***Šurfas 2*** buvo Tytuvos upelio P šlaito

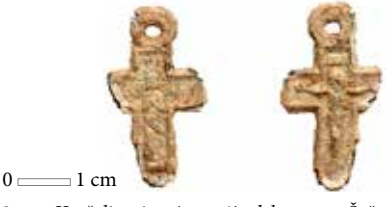

1 pav. Situacijos planas: 1 – 2019 m. tirtų šurfų vietos; 2 – kultūros paveldo teritorijų ribos. M. Grikpėdžio brėž.

Fig. 1. Situation plan: 1 – 2019 test pit locations; 2 – boundaries of the cultural heritage territory

viršutinėje dalyje. Jame nuo 60 cm gylio atidengtas pilko grunto su molio priemaišomis sluoksnis, kuriame aptikta XVII–XVIII a. būdingos buitinės keramikos kartu su XX a. II pusei būdingo stiklo šukėmis. Nuo 80–100 cm gylio šurfo P dalyje bei 60–70 cm gylio šurfo Š dalyje pasiektas 25–40 cm storio tamsiai pilko priemolio horizontas. Jame buvo smulkių raudonų plytų fragmentų, XVII–XVIII a. būdingos buitinės bei statybinės keramikos šukių. 1,0–1,2 m gylyje pasiektas smėlis – įžemis.

Šurfas 3 kastas Šv. Jurgio kalnelio V šlaito apatinėje dalyje, į Š nuo laiptų. Iki 50 cm gylio tirti XX–XXI a. suformuoti smėlingi sluoksniai. 35–50 cm gylyje kartu su XX a. pabaigos – XXI a. šiukšlėmis aptiktas žmogaus kaukolės fragmentas bei XVI–XVII a. palaidojimams būdingas vario lydinio kryželis, dekoruotas Švč. Mergelės Marijos, apsuptos angelų, ir Nukryžiuotojo motyvais (2 pav.). Nuo 50 cm gylio tirtas geltono smėlio sluoksnis, kuriame pasiekus 1 m gylį aptikta penkių žmonių kaulų ar jų fragmentų. Sluoksnis kastas iki projektinio 1,2–1,4 m gylio, įžemis nepasiektas. Greičiausiai šis sluoksnis susiformavo kalnelį veikiant erozijai – eoliniams procesams, šlaitų slinkimui. Jų metu, tikėtina, nukentėjo ir kalnelyje esančios kapinaitės, todėl dalies palaidotųjų asmenų palaikai galėjo pasklisti ir kalnelio šlaituose.

2 pav. Kryželis, vienoje pusėje dekoruotas Švč. Mergele Marija, supama angelų, kitoje – Nukryžiuotuoju, šurfas 3. A. Rusteikytės nuotr.

Fig. 2. A crucifix decorated on one side with the Virgin Mary surrounded by angels and on the other with Christ, test pit 3

Iš viso tyrimų metu surinkti 23 archeologiniai radiniai, kurių didžiąją dalį sudaro buitinė keramika – žiestų ir apžiestų indų, dengtų žalia ar pavieniais atvejais balta, geltona ir ruda glazūra. Taip pat aptiktas plokštinio koklio fragmentas, stiklinio indo šukė, geležinė kilpvinė, vario lydinio kryželis. Radiniai perduoti į ŠAM.

The grounds of the Tytuvėnai Church of the Virgin Mary and Franciscan monastery complex

In 2019, 3 test pits (a total of 4 m²) were excavated at the site of planned information stands on the grounds of the Tytuvėnai Church of the Virgin Mary and the Franciscan monastery complex (Kelmė District, W Lithuania) (Fig. 1). A cultural layer with 17th–18th-century finds was unearthed at a depth of 30–90 cm in the N part of the complex, and, starting at a depth of 60–100 cm, on the slope of the stream Tytuva in the S part of the complex. Yellowish sand with a crucifix (Fig. 2) and isolated human bones from destroyed burials was excavated at a depth of 50–140 cm on the W slope of the Hill of St. George. The layer was formed through erosional processes, at which time the cemetery on the hill was damaged. As a consequence, the remains of some of the interred individuals could have become strewn on the hill's slopes.

Raimonda Nabažaitė

Rokiškio Šv. apaštalo Evangelisto Mato bažnyčios tyrimai

2019 m. liepos–lapkričio mėnesiais Rokiškio Šv. apaštalo Evangelisto Mato bažnyčios viduje (UK 22373) (Rokiškis, Nepriklausomy-